

FESZTIVÁLOK ÜRÜGYÉN, TALÁN VALAMI MÁSRÓL IS...

A 2000. év indulásakor már tudtuk, sok tennivaló vár ránk színjátszókra, hiszen a hagyományos találkozókhoz idén – a Millennium jegyében – számos egyéb, felmenő rendszerű fesztivál is csatlakozott. Hogy csak a legnagyobbat említsem, pl. a Magyar Millennium „Kultúrával a Nyugat kapujában” Nemzeti Fesztivál rendezvényfolyama (erről azonban majd az országos szakági bemutatók lezajlása után, 2001 második félévében szeretnék szólni).

A hagyományos, nagy és kisebb fesztiválok mellett (Balasagyarmat, Kazincbarcika, Zsámbék, Adács) – 9. alkalommal került megrendezésre a Weöres Sándor Gyermekszínház Tárlalkozó, sokadszor az Országos Diákszínház Fesztivál, a Szakmunkástanulók Színház Fesztiválja, ötödször a Scherzo, a zenés színpadok találkozója. Voltak kisebb jelentőségű találkozók, megyei, regionálisak; a falusi színjátszók Sümegen megrendezett Veszprém megyei találkozója, falusi műhelyfesztivál a Szabad Színházok Egyesülete, és egyetemi színház fesztivál a pécsi JESz (Janus Egyetemi Színház) rendezésében, a VII. Globe Fesztivál – ahol a drámatagozatosok mutatkozhatnak be –, sorolhatnánk. (Egyáltalán nem említtem azokat, amelyek túlmutatnak az amatőrökön, a MASZK szegedi fesztiválját, a „Thealter”-t, vagy a nyírbátori Szárnyas Sárkány Hetét, ahol inkább az alternatív létezésben dolgozó csoportok voltak jelen, és természetesen az Alternatív Színházi Szemlét sem.)

Úgyis mondhatnánk, 2000 a fesztiválok éve volt.

Nyugodtan eltöprenghetnénk azon, kell-e egyáltalán ennyi találkozó, ennyi fesztivál, van-e ennyi „szufli” az amatőr színházban. Nem tudnék egyértelmű választ adni, de abban bizonyos vagyok, hogy a fesztiválok, találkozók megjelennek számára fontos az élmény, a megmérettetés lehetősége, a másokkal való találkozás. Ahol erre gondot fordítanak – és a legtöbb helyen igen –, ott a találkozók egyfajta továbbképzésként is működnek, hiszen a zsűri eszmefuttatásai mindig a segítő szándék és a tanulás-képzés szándékával fogalmazódnak meg. (Vannak persze területek, ahol anomáliákat találunk. Ilyen például a diákszínház. Mert nem lehet összemérni egy gimnázium és egy drámatagozatos középiskola teljesítményeit.)

Tendenciák és kategóriák

Mielőtt a 2000. év fesztiváljairól összegzést készítenék, azokkal a tendenciákkal foglalkozom, amelyeket a fesztiválok tükröznek.

„Egy tündérkorszak küszöbén” – adta a XV. ifjú Horváth István Nemzetközi Amatőr Színház Fesztivál műsorfüzetében megjelent írásának címét Soltész Tibor. A kissé – ám bevallottan – színpadias kifejezést igen megkedveltem. Optimista, szeretettel megállapítás. De vajon tényleg újabb fellendülés előtt állunk? Vajon a fiatalok a színházhoz fordulnak, mint kifejezőeszközhöz? Jó volna hinni, hogy igen. Talán mégsem ez a pontos látélet. A magyar amatőr színház bármennyire is színes és sokféle ágas-bogas, nem vagyok meggyőződve megáldott tündérkorszakáról.

A fesztiválok felbukkanó társulatok különféle arculatot mutatnak. A tendenciák kirajzolódása ugyan nem mindig krisztálytisza, valójában több irányvonalat figyelhetünk meg. Ezek elkülönítését nagyban segítik a réteg-fesztiválok is. (Miközben kategóriákba próbálom szorítani az általam felismertnek vélt

jellegzetességeket, tisztában vagyok ennek képtelenségével, hiszen ami az egyik csoportra igaz, annak igazsága kibicsaklik a másikon, ugyanakkor bizonyos típusok mégiscsak érvényesek a különbözőségeik megfogalmazásakor.)

Természetesen legveszélyesebb alapul a korosztályi különbségeket, a gyermek, diák, fiatal felnőtt, felnőtt és nyugdíjas korosztály által játszott darabok tanulságait levonva. A legfontosabb különbséget azonban én nem a korosztályokban, nem is a játszott darabok műfajában, hanem abban látom, milyen intenzitással, milyen céllal és milyen vezetővel dolgoznak a csoportok. Más, ha a játzó személy szerepfelvétele képes, azaz önmagát és tapasztalatait átlényegítve színházi eseményt hoz létre. És más egy, a külsődleges ábrázolás szintjén bemutatott cselekménysor.

A.) Ilyen értelemben láthatóan elkülönülnek a feladat-végrehajtó csoportok, az egy-feladatra-szerveződtek, a pusztán lelkesek. Mit értek ezalatt? A gyerekeknek azt, hogy egy iskolai műsorban való szereplésre, az osztályközösség összekovácsolására, egy fesztiválra „hoznak össze” valamit. A nyugdíjasoknál azt, hogy egymás mulattatására, a falusi csoportoknál, hogy a közönség alkalmi szórakoztatására szerveződnek. A csoport tagjai egyes hozzáállással, de bizonyos felelősséggel a többiek iránt működnek, nem a színház, hanem a játék a domináns. Választott darabjaik sokszor tréfás, humoros jelenetek, vagy erősen érzelmes sztorik.

Gyerekcsoportoknál gyakoriak a színtelen-szagtalan meseadaptációk, esetleges dramatizálások, szerkesztett műsorok. A vezető a csoport egészére koncentrálna, sem a kiemelkedőknek nem segít, sem a gyengéket nem „húzza fel”. Jó esetben – a vezető személyétől függően – a közösségi létezés és a játék öröme kiérezni az előadásból. Vannak negatív példák, amikor a „múszáj megcsinálni” unalmát, gyötrelmét véltük látni a gyerekszereplőkön.

A csoportok ebben a kategóriában nem feltétlenül akarnak színházat csinálni. Rengeteg mosolygató hibát fedezhet fel előadásaikban a zsűri.

B.) A másik – talán a legnépesebb – csoportban ambíciók dolgoznak. A színházcsinálás vágya működik, a játék, az utazás öröme, gyakran igen kevés színházi tudással. A csoportok között vannak régi, jónévű csoportok utódjai, vagy csoportok nagy ambíciókat tápláló vezetővel. A közsínházi előadásokat próbálják másolni, onnan ellesett eszközökkel, szerepformálásokkal. Megfigyelhető, hogy a könnyebb ellenállás irányába haladva, szinte kizárólag a külsőségekre fordítanak gondot. Ezekben a csoportokban hiányzik legjobban a képzés. S mert az így létrehozott előadások közvetlen környezetükben legtöbbször nagyon pozitív visszajelzést kapnak, megrekednek egyazon szintjükön.

Diákszínházak és falvak műkedvelő társulatai tartoznak ide, évente egy alkalommal létrehozott produkcióikkal.

C.) Az értő, jó vezetéssel dolgozó színház csoportokban, amelyekben a motor – az egész társulatot működtetve – maga a vezető, sikeres darabválasztás esetén jelentős dolgok születnek. A társulat tagjai tisztelik egymást, becsülik egymás képességeit és szorgalmát, jó játéknak és tanulási lehetőségnek tekintik a színházást. Legtöbbször képesek valódi szituációkká formálni a színpadi helyzeteket, éllettel megtölteni és önmagukból

táplálni a szerepet.

Több gyerek, sok diák és néhány felnőtt színjátszó csoport mutatkozott ilyenek 2000-ben. Felfedezett hibáik tanulságosak, és józűen javíthatók. Ők azok a színjátszók, akik nyitottak a többiekre is: megnézik az előadásokat, meghallgatják a zsűrit, s ha tehetik, vitáznak, érvelnek.

D.) A valódi színházcsinálás irányába tartó csoportok nagyon sokat dolgoznak. Elsősorban ez különbözteti meg őket minden más amatőr csoporttól. Szó sincs szabadidő-kitöltésről, szinte mindent a színházuknak rendelnek alá. Kellő időt fordítanak műhelymunkára, tréningre, beszédgyakorlatokra... Ha igényességük – különösen a fény- és hangtechnika terén – követeleti és megteremti a nagy beruházásokat, üzleti alapra helyeződve kénytelenek tovább dolgozni, előadásokat kell termelniük, hogy bevételre tegyenek szert; folyamatosan pályázniuk kell, hogy a megteremtett feltételeket üzemeltetni tudják. Sok szerencsével, a megfelelő támogatók fellelésével ők lesznek az alternatív színházak.

Külön kategóriaként jelennek meg a színészképző iskolák, művészeti iskolák, vagy épp a drámatagozatos diákok csoportjai. Van közöttük, ahol valódi munkával, valódi értékeket szem előtt tartva képezik a növendékeket, s előfordul ennek az ellenkezője. S ilyenkor hiába, hogy nem szándékosan teszik tönkre ezeket a fiatalokat, de, tönkre teszik, s ahogy indulataim is mutatják, az effajta tevékenységet tartom a legkárosabbnak.

Elnézem, ha idősebbek művelik, és felháborít, ha fiatalok.

A drámatagozatos diákok előadásaira is ez vonatkozik. A felelős, jó szemű és biztos ítéletű tanárok a legjobbhoz ki tanítványaikból. A felszabadított, de energiáikat a jó irányba mozgatni nem képes diákok esetében könnyen elszabadulhat a pokol. Rendezői elképzelés nélküli, szabadjára engedett, kaotikus előadás születik.

Igaz, az előadások között előfordul, hogy a fésületlenek hordják a legtöbb izgalmat.

Nem soroltam a fenti kategóriákba az egyetemi színjátszás előadásait, de azért, mert nincs személyes tapasztalatom az ideai egyetemi színjátszó találkozóról. A más fesztiválok látott egyetemi színházi előadások alapján úgy tűnik, hogy besorolhatók a fenti „D”-be.

A kép, amelyet bemutattam, a felmenő rendszerű találkozón rajzolódik ki. Érdekes lenne tudni a fesztiválokra meg nem jelenő csoportokról is. Tanulmányozni lehetne, hogy a közművelődésben elfoglalt szerepük és a támogatottságuk alapján milyenek az amatőr színjátszók. Nyilván más helyzetben vannak a fenntartóval rendelkezők, az egyesületbe tömörültek, a kezdeti lépésekkel bajlódók, az iskolától támogatást kapók, vagy a próbateremért könyörgők. Más a pályázati bugyrokban megmártóztak, és a pályázatírásban járatlanok helyzete. Mindezeket kutatva lehetne reális képünk az amatőr színjátszásról.

A fesztiválokról

A fesztivál-év Balassagyarmaton indult. 2000. január 21–23. között immár 27. alkalommal került megrendezésre, hagyományosan a Magyar Művelődési Intézet aktív részvételével, a Madách Imre Irodalmi és Színjátszó Napok. Ez a színjátszó találkozó, amely valaha az irodalmi színházak találkozójaként jött létre, s olyan nagy sikerű és sokáig visszhangos események tanúja és helyszíne volt, mint a „Szóljatok szép szavak” országos mozgalommá szélesedett rendezvényei, nem pusztán hagyomá-

nyai fényében él. Bár néhány évvel ezelőtt még nem lehettünk volna benne biztosak, most úgy tűnik – sikerült megújulnia.

Jól szervezett, pontosan zajló fesztivál tanúi voltunk, ahol nem pusztán a sokszínű paletta néhány kiemelkedő alkotásának örülhettünk, de a rendkívül jó közönséget alkotó színjátszók „együttesének” is. A hangulatot a helybeli „mosolygós” szervezők és figyelmes házigazdák biztosították.

A látott előadások – végül is összesen 14 – izgalmas képet mutattak, még akkor is, ha akadt közöttük elhibázott és szakmailag értéktelen előadás is. Általánosságban elmondható, hogy az előadások többsége egy újfajta érzékenységgel reagál korunk problémáira, például a fiatalok a szubkulturális peremhelyzetre, erkölcsi kérdésekre. Találkoztunk ún. szerzői színházzal, amelyet groteszk költőiség lengett be; megjelentek a klaszikusok, akik között Molière-től Strindbergen át Ionesco-ig széles a skála. Felbukkant egy „népszínműves” csongrádi társaság, ízes színjátszással, id. Posta István vezetésével.

A megjelent társulatok mindegyike sok munkát fektetett előadásaiba. Kiemelkedőnek bizonyult a debreceni Tabak Színház előadása, *Aranyzógekkel kiert hazugságok* címen, és az Elő-Tér Művészeti Iskola *Selejtesek* című előadása. Figyelemre méltónak az Adyák Színház *Sítlusgyakorlatok*-ja.

A „hagyományosok” között az egyik legnagyobb, legjelentősebb a kazincbarcikai Ifjú Horváth István Nemzeti és Nemzetközi Amatőr Színjátszó Találkozó. A kazincbarcikai találkozó külföldön is egyike a legismertebb magyarországi rendezvényeknek, legalábbis színjátszó-berkekben. Az immár 28 éves fesztivál valaha előremutató színházi kísérletek helyszíne volt, s mint ilyen, részese lett a magyar színház történetnek. Sorolhatnánk a színészeket, rendezőket, akik ifjúságuk meghatározó fesztiváljait éltek meg itt, de a nagynevű csoportokat is, amelyek itt értek el kiugró sikereket, s ezek nyomán külföldi meghívásokat, újabb sikerekkel.

Ascher Tamás, a Katona József Színház rendezője hosszú évek óta a zsűri tagja, sajnos 2000-ben ezt nem tudta vállalni. Egy interjúban (Sándor L. István – Színház, 1992/11.) így emlékezik a zsűri-értékelésekre, amelyek a találkozó egyik vonzerejét jelentik:

„Ezek a beszélgetések az évek során valóságos politikai és művészeti diskurzusokká alakultak át, mindenféle félelem és óvatosság nélküli eszmecserekké. Számomra a kazincbarcikai fesztivál mindig is alkalmas volt arra, hogy a teatralitásnak és egyáltalán a színházcsinálásnak egy másféle atmoszférájába kerüljek... Lehetőséget jelentett, hogy kapcsolatba kerüljek másfajta életstratégiákkal és magatartásokkal.”

Természetesnek mondható, hogy a találkozó egykori „forradalmi” jellege háttérbe szorult, mint ahogy az élet más területein is változások következtek be. Ám a kazincbarcikai fesztivál ma is jelentős eseménye a hazai színjátszó életnek.

A XV. ifjú Horváth István Fesztivál 2000-ben az Internet bővületében szerveződött. Mámorító érzés volt felfedezni, hogy a Hálón közzétett felhívásra hány helyről érkeztek érdeklődő drótposta üzenetek. Személytelenebb ez a kapcsolat, mint a telefon, de – idegen nyelvű kommunikációt is hozzászámítva, mégiscsak egyszerűbb, van mód változtatni, meggondolni, valamivel választékosabban kifejezni magunkat, mint a pillanat kínzó szorításában megszületett telefonbeszélgetésekben.

A fesztivál – éppen az Internet miatt – előzetesen soha nem látott színességűnek ígérkezett, ugyanis olyan aita/iata központokhoz is elküldtük a felhívásokat, amelyek eddig nem képviselték magukat a találkozón.

Az előválogatás után (ami videók, fényképek, újságcikkek, nemzeti aita-központok ajánlásai alapján történt) a meghívott külföldi együttesek között volt argentin, svéd, norvég, litván, bolgár, orosz... Dél-Amerika különös aktivitást mutatott, de nagyon örültünk északi barátaink jelentkezésének is. Izgalmas lett volna összevetni ilyen távoli kultúrák egymásmellettségét. Sajnos, többnyire anyagi problémákra hivatkozva a bolgár, orosz csoportok, más okok miatt a svéd, norvég – az utolsó pillanatban! – lemondták részvételüket.

A találkozón végül 6 külföldi és 10 magyar csoport vett részt, összesen 18 előadással. A fesztiválnapok mindegyikén komoly szakmai tanácskozás zajlott – olykor parázs összecsapásokkal – a hozzáértő és felelősen értékelő zsűri vezetésével. A zsűri tagjai: Fodor Tamás rendező, Nánay István kritikus, Sándor L. István kritikus több oldalról, több nézőpontból jártak körül egy-egy előadást, élvezetesen és érdeklődéssel boncolgatva azt is, amivel nem értettek egyet.

Kísérletképpen Fodor Tamás bevezette, hogy az előadásokról szavazzanak (nyílt) pontozással a tanácskozás résztvevői, egytől ötig. Az így kialakult listában a vezető a Janus Egyetemi Színház *Nap, árnyék, boszorkány* című előadása volt, amit a zsűri kevésbé tartott értékesnek, noha elismerte kiválóságait. A zsűri által megítélt fesztiváldíjakat a budakeszi Kompania Csoport, a budapesti Panboro Mozgásszínházi Társulat, és a nagydíjat a Szárnyak Színháza nyerte.

A fesztiválnapokat, amelyeken az előadások sokszor éjszaka nyúlóan zajlottak, különböző kiegészítő programok zárták; ismerkedési est, nosztalgia discó, diaporáma, rock-koncert. Bár 2000-ben először kevés csapat tudta vállalni, hogy a fesztivál teljes időtartamát Kazincbarcikán tölti, a hangulat jó volt, az eszmecserek és barátkozások megindultak. Ahogy *Hugh Lovegrove*, az aita/iata tiszteletbeli örökös elnöke fogalmazott záróbeszédében, „kulturális géncserékre” adott lehetőséget Kazincbarcika, amelynek neve fogalom lett. Sándor L. István, a zsűri szövegíróje is megerősítette, hogy szükség van erre a találkozóra, s elmondta, ámbar az amatőr színjátszás és az alternatív színházi létezés közötti határmezsgyéek igen színes kínálatot teremtettek itt Kazincbarcikán, a fejlődés irányvonalaai meghatározhatatlannak.

A találkozón rendszeresen részt vesznek külföldi megfigyelők, nemzeti aita/iata központok küldöttei, akik viszik tovább az itt látott előadások hírért-nevét, szerte a világban. Idén Angliából, Ausztriából érkeztek vendégek – a csehországiak váratlanul távol maradtak (egyzetvendések után egyszerűen nem érkeztek meg), valamint jelen voltak a határon túli magyarság színjátszóinak képviselői Erdélyből, Felvidékről, Kárpátaljáról.

Az Intézet részvétele, ha lehet, idén még dominánsabb volt, a szervezés minden stádiumában erőteljesen részt vettünk. Készült egy beszámoló a fesztivál után, amelyet angol és magyar nyelven az Intézet honlapján is megjelentettünk, illetve az eredetileg meghívott nemzeti központoknak, csoportoknak is elküldtünk. Ez a beszámoló már tartalmazta az előzetes felhívást a 2002-es, XVI. találkozóra. A jelentkezések, érdeklődések szinte azonnal megindultak. *Máté Lajos* augusztusban vett részt egy csehországi fesztiválon, amelynek ideje alatt tartották a CEC (az aita/iata Közép-európai Bizottsága) konferenciáját. Itt hangzott el a felkérés, legyünk 2002-ben házigazdái a CEC konferenciának, és így legyen a barcikai találkozó a CEC regionális fesztiválja. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumához benyújtott tervezetet elfogadták, eszerint a NKÖM ígéretet adott a szükséges költségkeret előteremtésére. Bízunk abban, hogy a kiemelt szerepkör még nagyobb érdeklődést bizto-

sít a fesztiválnak, Kazincbarcikának, és hazánkknak, s még nagyobb sikerű előadások nézői lehetünk majd.

Ugyanakkor a jövő fesztiváljain törekedni kellene a tökéletesebb technikai lebonyolításra, és arra is, hogy a város lakossága bevonódjék az eseményekbe.

Kilencedik alkalommal került megrendezésre Zsámbékon a **Határon Túli és Hazai Amatőr Színjátszók Találkozója**, amely több egy egyszerű találkozóval. Kapcsolatokat, élő és ápolat kapcsolatokat, valódi törődést jelent mindazok számára, akik a határon túli magyarság képviselőiben érkeznek ide, immár egy évtizede, változó összetételben, sok visszatérő csoporttal.

A határon túli magyarság színjátszói nincsenek különösképpen elkényeztetve (idehaza sem mindenki!), és nyilvánvalóan nehéz helyzetükben sokszor olyan elmaradottságokat rögzítenek, amelyből való kilépésen, túllépésen csak a találkozók nyitott szelleme, az itt kapott szakmai értékelés, és az itt folyó oktatói munka során nyílik lehetőség. Az a tevékenység, amely a zámabéki Művelődési Ház szervezésében, minden nehézséggel dacolva, évről évre folytatódik, tiszteletreméltó és hiánypótló tevékenység.

A 2000. évi Határon túli és hazai színjátszó fesztivál kicsit szűkebb keresztmetszetet mutatott, mint az előző években – ennek elsődlegesen a nehéz anyagi helyzet az oka. Mindazonáltal tartalmas és szép napokat töltöttünk együtt. A kinti együttesek elé – ahol szintén egyre nagyobb teret hódít a mozgásszínház – méltó példa állítottott a Panboro Mozgásszínházi Társulat előadásával. A *Vendetta* az együttes előadásában már több nagyhírű fesztivál vendége és díjazottja is volt, legutóbb Kazincbarcikán és Dániában szerepeltek.

A határon túli csoportok közül igen szépen, egységes, tiszta világot alkotva szerepelt a szlovákiai Fülel Apropó Diákszínpada, Arany János műveiből összeállított előadásával. Lehetett találni pontokat, amelyek továbbgondolásra szorulnak, de a látványvilág, a megszólalás hitelessége, az énekek szép hangzása, a paraszti élet kellékeinek leleményes és kreatív használata különleges élménnyé alakította programjukat.

A másik szlovákiai csoport, a dunaszerdahelyi Fókusz Diákszínpad *Fehérlő fia* című előadása – a Jókai Napok (Komárom) fődíjasa – Zsámbékon nem mutatta a legmeggyőzőbb formáját, de ereje így is átsugárzott. Az ismert mese ősi világokat idézett fel, mitikus jelenetei erővel telítettek.

A fiatalok jelenléte, még ha nem is mind diákszínpadi formációkban dolgoznak, igen jelentős volt. A somorjaiak mozgásszínházi előadása, a *Hókirálynő* ismert meséjét transzformálta jelenkorunkra, és szándékai szerint a drog-problémát állította fókuszba. Bár kételyek támadtak azzal kapcsolatban, hogy egy epikus dramaturgián nyugvó adaptáció telíthető-e ilyesféle plusztartalmakkal, a csapat szimpatikus, ígéretekkel teli.

Kevésbé volt megnyerő, ugyanakkor nagy kvalitásokat és személyes hitelességet színpadi személyiségeket sorakoztatott fel a Zentáról érkezett Thea Trupp. A fiatalok az etűd-sorozat során komoly munkát, tehetséges színészi jelenléteket produkáltak, dacára a külsődleges jegyekkel élő rendezői elképzelésnek.

A fesztiválon két hagyományos színjátszó előadást láttunk. Mindkettőnek nagy érdeme, hogy az ifjúság mellett az idősebb korosztály is – széles korosztályi skálán – szereplője.

A vajdasági Nagykikindáról érkezett csoport (Egység Művelődési Egyesület) *Syngé: A nyugati világ bajnoka* című előadásával azt a színházat képviselte, amely minden túlzása, a megvalósítás döccenői és a szerepértelmezés esztétikailag néhol

megkérdőjelezhető volta dacára a hitelesség mintapéldáját nyújtotta. Egyetlen hazug pillanattal sem találkozunk, legfeljebb gyengébb, néhol az általánosságot súroló megoldásokkal. A csapatban a kivételes színészi erővel bíró tagoktól a kisebb szerepekben most felnövő fiatalok sokat tanulhatnak. Természetesen a rendezői elképzelések néhol felülvizsgálatra szorulnának, erre is remek alkalom volt most a zsámbéki találkozó, ahol a külső szem, a jelenlévő szakértők véleménye vélhetően tovább formálja majd az előadást.

A sepsiszentgyörgyi Visky Árpád Színpad Goldoni már örökértékűnek ítélt darabját, a Mirandolinát *A fogadósné* címmel játszotta. A vígjáték három felvonásban zötyögőre sikerült, a helyzetek, situációk nem lettek tisztázva.

A fentebb felsoroltak mind-mind alkalmat és okot adtak a szakmai megbeszélésre, a zsűri – Nánay István, Sándor L. István és Fort Krisztina – közreműködésével.

Tanulás, okulás, továbbképzés. Mindaz, ami ezeknek a zsámbéki találkozóknak a legfőbb értéke. Mindamelllett, hogy a személyes találkozások élménye, a kapcsolatok élő volta tovább erősíti a színjátszók hitét, erejét – az elszigeteltségben is.

A fesztivál zárásaként, igazi színházi ritkaság gyanánt, a Tirana Nemzeti Színház (Albánia) vendégszereplésében, fergeteges előadásban láttuk Gogol Revizorát. A teljesen puritán színpadon, meglehetősen igénytelen jelmezek és kissé esetleges világitási effektusok közepette hatalmas színészi erővel telített, sok mozgással kombinált vígjátékot láttunk. Igaz, a számunkra érthetetlen és furcsa hangzású albán nyelvből csak a nemzetközileg ismert szavak foszlányait hámoztuk ki, a színészi munka azonban még azokat is átgépette a szövegértés problémáin, akik nem ismerik magát a darabot.

A bevezetőben már említett adácsi IV. Országos Falusi Színjátszó Találkozó és Konferencia, amellyel a kétezredik év fesztiváljainak sorát zártuk, negyedik alkalommal került megrendezésre. (Az első apropóján írtam a falusi színjátszás helyzetéről még 1997-ben a *Színben*.)

A Heves megyei Művelődési Központ, a Magyar Művelődési Intézet, a Szabad Színjátszásért Egyesület és a helyiek – elsősorban a Zéta Kulturális Egyesület, a helyi József Attila Művelődési Ház, a Veritas Színpad – megkülönböztetett szeretettel készítik elő évről-évre ezt a találkozót. A résztvevőktől ugyanis mindig olyan őszinte öröm a visszajelzés, ezek a színjátszók olyan zártak és mégis olyan nyitottak, hogy nem lehet másképp közelíteni hozzájuk.

A falusi színjátszás, mint olyan, mondják egyesek, nem is létezik. Nem lehet élesen elválasztani ugyanis a színjátszás különböző rétegeit egymástól. Mint a témával több éve foglalkozó szakember, bizton állíthatom, hogy a kérdés nem egyszerű. A négy évvel ezelőtt újraindított találkozó, amely meghitt helyszínre talált Adácson, azt bizonyítja, hogy éppen a színjátszók-nak az a rétege, amely falun (vagy kisebb településen) él, és falusi közönségnek játszik, nem mérhető ugyanazon mércével, mint a többi színjátszó csoport, illetve feladatait tekintve is mást képvisel.

Az év utolsó találkozója meglehetősen „árnyékosan” indult. Beárnyékolta az a szerencsétlen baleset, amelyben a Sitkei Színkör rendezője, Soltis Lajos és két vezető színésze, Figer Szabina és Kurucz László életüket veszítették, s amelynek során a csoport vezetője, Nagy Gábor is súlyosan megsérült. Csoportjuk ezért nem is tudott a találkozón részt venni, érdeklődéssel várt új bemutatójuk így elmaradt.

Az előzetes jelentkezésekből néhányat ki kellett szűrünk,

főként a találkozón bemutatni kívánt mű hosszúsága (időkorlátok) miatt, vagy éppen azért (mint a GNM Színitanodát), mert nem feleltek meg a kiírásban szereplő feltételeknek, miszerint falun él és/vagy falusi közönségnek játszó csoportok nyernek meghívást. Sor került viszont olyan csoportok bemutatására, amelyek a Magyar Millennium „Kultúrával a Nyugat kapujában” Nemzeti Fesztivál felmenő rendszerű versenysorozatában nyerték el a részvétel lehetőségét, mint megyéjük legjobbjai. Így végezetül 10 csoporttól 12 darabot láttunk Adácson a másfél nap alatt.

A bemutatók mellett – az előző alkalmaktól eltérően – szekciósüléseken és gyakorlati műhelyfoglalkozásokon volt mód részt venni. A mozgástréninget Uray Péter tartotta, dramaturgiai kérdésekkel Soltészky Tibor foglalkozott, improvizációs és más játékos játéktechnikákkal Jomagam. *Hol tart ma a falusi színjátszás és merre tovább?* – címmel Kiss László és Katona Imre vezettek beszélgetést. Lengyel Pál az *Ugyanaz másképpen – a vagy, mi van a szöveg mögött?* című foglalkozását tarotta meg.

A programok azt bizonyították, hogy a csoportok igénylik a továbbképzést, az oktatást, s erre saját erőből nem sok lehetőségük van.

A zsűri tagjai (Katona Imre, Kiss László, Lengyel Pál, Soltészky Tibor és Uray Péter) kimerítően értékelték a bemutatókat.

A legjobb előadás díját a Csesztregről érkezett színjátszók nyerték el. Remenyik Zsigmond: *Pokoli dísznótor* című művét adták elő. Előadásuk nem csupán igényességével lepte meg a közönséget, de a groteszkbe hajló előadásmóddal is. Egészen kivételes színészi megformálásokat láttunk, s valószínűsíthető, hogy a csoport a saját közegében, a megszokott körülmények között még ezt is túlteljesíti. Nem véletlen, hogy a „Kultúrával a Nyugat kapujában” Nemzeti Fesztivál megyei döntőjén ők voltak a továbbjutók.

Tavaly bukkantak fel a falusi színjátszók között a Mezőszi-lasról érkezett Ideiglenes Társulás színjátszói. Előadásukat, amely *Pistuka és Katóka* címmel három erdélyi népmesét ötvözött vásári játékká, összeszokott csapatmunka, ígéretes színészi megformálások tették élvezetessé. A zsűri értékelésekor kiemelte a mesében szereplő állatfigurák pár jellemző vonással megrajzolt plasztikusságát. Szereplésükkel a legígéretesebb fiatal csoportnak kijáró Junior díjat nyerték el.

A helybeliek, akiknek színjátszó múltja meglehetősen nagy és sikerekben gazdag, ezúttal is zenés darabban jelentkeztek. Molnár Ferenc: *Doktor úr* című darabját ezúttal még befejezetlen állapotában láttuk, amiből azonban így is kiderült, hogy remek figurákat sorakoztat fel, nincs benne szereposztásbeli tévedés! Két szereplőjét a zsűri, minden probléma dacára, színészi díjban részesítette: Szekeres Jánosnét a Doktorné, Túri Józsefet pedig Puzsér figurájának megformálásáért.

Bár szakmailag meglepő nem volt a darabválasztásokban, megjegyzendő, hogy a szadai Lenolaj Színház *Pomádéjával* most először bukkant fel Adácson „igazi” musical, eddig többnyire zenés játékok, operettek, vagy csupán kuplékkal színesített előadások voltak. A csoport fiatal tagjai jó színházi érzékkel, de kevés gyakorlattal fogtak a feladat megvalósításához, amely éppen a műfaj szigorú kritériumait tekintve sok kívánnivalót hagyott maga után. Ugyanakkor élénk jeleneteket, következtességet, színházban való gondolkodást lehetett felfedezni. Az éneklés minőségét nem mindig volt alkalmunk megfigyelni, hiszen a play back technika erre kevés módot ad, de időnként meg-megszóllalt egy-egy ígéretes hang. A csoport más műfajokban is próbálkozik, s ívesen látnánk őket más fesztiválokori is.

A legtöbb csoport fiatal felnőttekből és középkorúakból állt, akikhez közelállónak és szakmailag könnyebben megvalósíthatónak tűntek Móricz egyfelvonásosai. Örülünk, hogy ezek közkézen forognak, bár néha szűknek tűnik a kiválasztásra kerülő darabok köre. A Csongrádi Színtársulat *A dinyéék* és a *Lélekvándorlás*, a sajkócazi Akkord Művészeti Társulás *A dinyéék* és a *Dusla pofon* című ismert Móricz darabokat mutatta be, különböző erényeket felmutatva. Mindkét csoport igényes, látszik rajtuk a folyamatos munka, a csoport összehangoltsága.

A Héregről érkezett csoport ugyancsak Móricz darabot játszott, a *Csiribirt*. Igazán jó karaktereket sikerült találniuk, ám ellentétben az előző években felvillantott játékkészséggel, most sok minden egyszínűre sikeredett.

Kezdeti lépéseit teszi a színpadon szinte valamennyi tagja a Bándi Színjátzókörnek. Az anyag, amit megformáltak, igen kedves a kezdő színjátzó körében, noha a zsűri most is erősen vitatta annak valódi, főként nyelvi értékeit. Baranyi Ferenc műve, *A lónak vélt menyasszony* mindamellet harsány vásári komédiázás lehetőségét nyújtja, ha bátran és megrajzoltan adják elő. Most itt halványabb megoldások keveredtek harsányabbakkal. A nagyon rokonszenves társulatnak felrótták, hogy az egyik fiúszerepet lány játszotta, de hát ez a kisteleptülségek egyik nagy problémája, kevés a színjátszásra vállalkozó ifjú férfi.

Visszatérő vendége az adácsi Találkozóknak a szenttamási Arany János Művelődési Egyesület színjátzó csoportja. Ferge-tegesen megoldott vígjátékot láttunk tőlük legutóbb, ahhoz képest ez az előadásuk statikus volt. A nem túl igényes darabot Kalló Flórián írta, címe: *Négyen éjfélkor. A jóféle sztorit ígérő*

cím társalgási darabot takar, de nem lehet tagadni, hogy a remek színjátzó néhány jelenete jól eltalált pillanatokot rögzített. Játékuk – sokkal rövidebb időtartammal – élvezetes lehetett volna.

Zavarbaejtő és szívmengető előadást láttunk az örménykúti Hagyományörző Egyesülettől, elsősorban azért, mert jelenlétük igen szimpatikus volt, és az általuk sugallt és képviselt értékeket valamennyi résztvevő fontosnak találta. Meleg, családias közösségük szinte ismeretterjesztő szándékkal elevénített fel a népi hagyományból néhány munkafolyamatot, *Hogyan lett a magból fonál?* címmel. Mesélőkedvük és énekeik jóízű húsz percet adtak valamennyiünknek, de előadásuk színházi szemmel nézve értékelhetetlennek bizonyult. Ennek ellenére örülünk jelenlétüknek.

Ha összegezni kellene az év fesztiváljainak tanulságát, röviden és tömören annyit lehetne, kellene írni, bár csak még több lenne ezekből a rendezvényekből. (Miközben persze időnként éppen a torlódások miatt számuk soknak is tűnik.) Nem csupán azért, mert tanulságos alkalmak ezek, hanem mert a színjátékos létformához kötődően nyitott találkozások, emberi léptékű kapcsolatteremtések színterei.

Érdekes és fontos lehetne a felbukkanó darabok elemzése, a csoportok összetételének és munkamódszereinek vizsgálata, a fesztiválokhoz kapcsolódó foglalkozások értékelése – de ezek messzi vizekre vezetők utak. Így az új évezred küszöbén én csak megköszönöm a Sorsnak, hogy a találkozókön megismert lelkes örültek és megszállottak egyikének vallhatom magam.

Sziller L.